

JAN HELGE TRELSGÅRD

BYGDEBOK FOR HIDRA HERRED
GÅRD OG SLEKT

Bind 3

Gårdsnummer 23-31

ISBN: 978-82-993970-2-5 (komplett)

ISBN: 978-82-993970-5-6 (bind 3)

Utgivelsesår: 2019

Utgiver: Flekkefjord Historielag

Copyright: Flekkefjord Historielag og Jan Helge Trelsgård

Layout/sats: Jan Helge Trelsgård

Grafisk design: Jan Helge Trelsgård

Skrift: Times New Roman 9/10

Papir: 115 gram G-PRINT

Trykk: Gunnarshaug Trykkeri AS, Stavanger

Innbinding: Bokbinderiet Johnsen AS, Skien

Omslag: Utsnitt av panorama fra Rasvåg (ca. 1926). Foto: R. P. Thu, Stavanger. Utlånt av Alf Morten Dydland.

INNHold

Forord	5
Innledning	8
Forkortelser	10
Kilder	11
Ordlister	13
Rettelser	20
Historien om Hidra landfast (1965-2012)	22
Hvad årringsdateringer kan fortælle om Hidras historie!	28
Byggeskikk på Hidra i første halvdel av 1800-tallet	42
Gårds- og slektshistorie	
Gnr. 23 Hestad	45
Gnr. 24 Øvre Veisdal	81
Gnr. 25 Nedre Veisdal	120
Gnr. 26 Hummerås med uthavna Rasvåg	254
Gnr. 27 Kalven	536
Gnr. 28 Langeland	562
Gnr. 29 Langelandstrand	594
Gnr. 30 Støytland	643
Gnr. 31 Bukstad	655
Innholdsfortegnelse med gårds- og bruksnummer	729

Hvad årringsdateringer kan fortælle om Hidras historie!

af Claudia Baittinger¹, Niels Bonde¹, Helge Paulsen² og Inger Vågen³

¹Nationalmuseet i København, ²tidligere bygningsvernkonsulent Vest-Agder fylkeskommune, ³bygdebokkomiteens representant i årringsdateringsprojektet

Hvor gammelt er det? Det er normalt det første spørgsmål der stilles i forbindelse med en bygningsarkæologisk undersøgelse. Det var nu ikke det spørgsmål, der blev stillet, da det blev besluttet at gennemføre dendrokronologiske undersøgelser (årringsdateringer) i gamle huse i Hidra. Ifølge traditionen er flere huse flyttet til herredet fra for eksempel Lista eller andre steder. Spørgsmålet er: Passer det? Kunne vi ved hjælp af undersøgelser af bygningstømmeret bekræfte det? Det var imidlertid vanskeligt at få et indtryk af dette. Til gengæld fik vi et meget klart billede af et sandt byggeboom i 1820-30'erne. På dansk ville man sige: Vi har ledt efter et æble, men har fået en pære.

Dendrokronologi i Agderfylkerne

I 1990'erne begyndte man at opruste omkring bevarelsen af de gamle tømmerhuse i Norge. I flere årtier havde interessen for den gamle tømmereteknik været vigende, men på Riksantikvarens initiativ igangsattes et "Middelalderprojekt", hvor de gamle huse blev studeret og traditionelle arbejdsmetoder genoplivet. Lafteteknik, tømmerhugning og meget andet blev gennemgået i teori og praksis.

Årringsdatering blev også inddraget. Hvad er det, spurgte man sig, og hvordan udtages prøver til undersøgelse? Og så begyndte det at tage fart med at tidsbestemme de gamle huse. Først med hjælp fra NIKU (Norsk Institutt for Kulturminneforskning), senere, i 2002, ansatte Fylkeskonservatoren i Vest-Agder en bygningsvernkonsulent, som overtog arbejdet med at udtage prøver. Selve analysearbejdet blev foretaget af et privat laboratorium i Tyskland.

Først og fremmest blev bygninger som eventuelt skulle fredes undersøgt, men også bygninger, som ejere ønskede revet ned blev taget med. Oplysninger om bygningens alder spiller en stor rolle i såvel frednings- som rivesager. Så godt som alle tømmerhuse på Sørlandet er opført af fyrretræ, men i enkelte dele af de to Agderfylker er der en lokal tradition for at anvende egetræ, som stabbe ved stabbur og svill ved våningshuse. Enkelte bygninger er helt opført i eg. I 2005 startede Nationalmuseet i Danmark og Fylkeskonservatoren i Vest-Agder et samarbejde med henblik på at inddrage egetræ i undersøgelsesarbejdet. Et samarbejde som består den dag i dag (2019), og som har haft stor betydning for udviklingen af den dendrokronologiske dateringsmetode. Først og fremmest i det sydlige Norge. I forbindelse med et generationsskifte er det lykkedes at fastholde kompetencen indenfor området hos Fylkeskonservatorens medarbejdere med henblik på fremtiden. Alt i alt et frugtbart samarbejde.

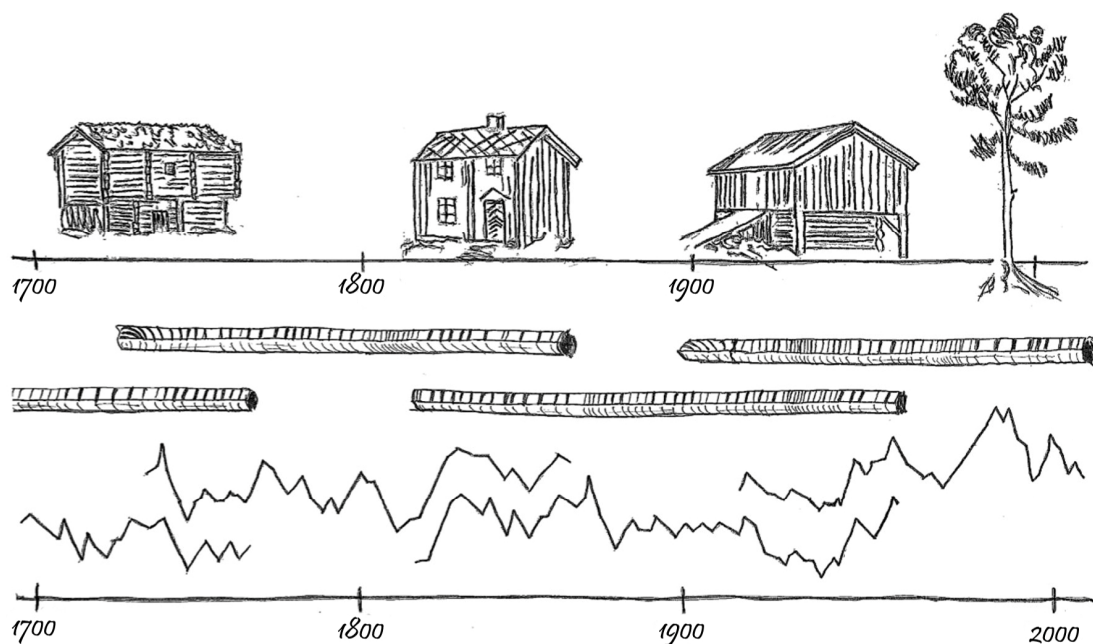

Dendro-teamet holder planlægningsmøde. Fra venstre Christoffer Christensen (Vest-Agder fylkeskommune), Inger Vågen (bygdebokkomiteens representant i årringsdateringsprojektet), Claudia Baittinger (Nationalmuseet) og Helge Paulsen (Vest-Agder fylkeskommune). Niels Bonde (Nationalmuseet) er desværre ikke med på billedet. Foto: Karl Olav Jægtnes, 2014.

Lidt om den dendrokronologiske metode

I de områder på kloden, hvor træerne danner vækstlag, som følger kalenderåret (årringe), er det muligt at udføre dendrokronologiske undersøgelser. Ordet dendrokronologi er dannet af de græske ord for træ – *dendron* – og tidsregning – *kronologi*. Ved denne metode, også kaldet årringsdatering, er det muligt at datere træernes årlige tilvækst. Det betyder, at det med hjælp af årringene er muligt at datere tømmer, som stammer fra historiske og arkæologiske undersøgelser. Grundlaget for metoden er den iagttagelse, at træer af samme art vil vokse ens, når de vokser under ens betingelser. Det vil sige, at f.eks. alle egetræer i et område under normale omstændigheder vil vise de samme karakteristiske mønstre af smalle og brede årringe. Derved er det muligt at udarbejde kurver for et landområde, som viser variationen i tykkelsen af træernes årringe. Det samme gælder selvfølgelig også for fyrretræ. En sådan kurve kaldes en grundkurve (se princip for opbygningen af en grundkurve i figur 1), og den kan række flere tusind år bagud i tid.

Dendrokronologi har i løbet af de sidste 50 år etableret sig som en af de vigtigste naturvidenskabelige dateringsmetoder; det er faktisk den mest nøjagtige metode, der findes for tiden. Ikke kun gamle bygninger, broer, skibe mm. kan dateres ved hjælp af metoden, men også oversvømmelser, jordskred, vulkanudbrud o.l., blot det har betydet, at et eller flere træer er blevet ”dræbt”.

Tegning: Arne Berg 1998, Helene L. Svarva 2015, Claudia Baittinger 2018

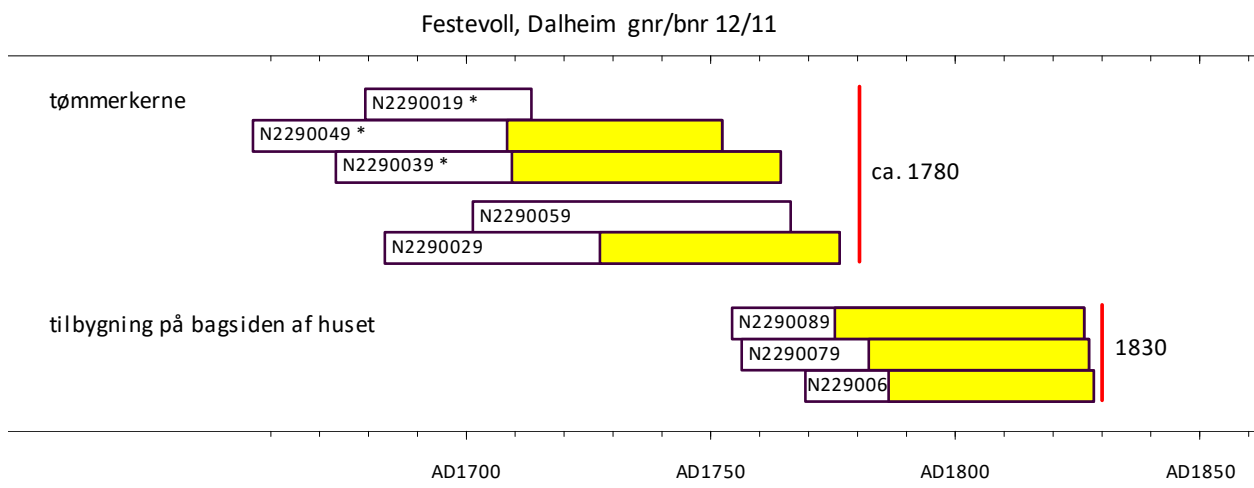
Figur 1: Princip for opbygning af en dendrokronologisk grundkurve. Grundkurven opbygges på grundlag af omfattende undersøgelser af årringene i levende træer og i en stor mængde ældre tømmer fra for eksempel gamle bygninger og arkæologiske undersøgelser i området. Ved hjælp af prøver, hvis årringsserier overlapper hinanden, kan grundkurven efterhånden føres længere og længere tilbage i tiden.

En bygning udvælges til undersøgelse

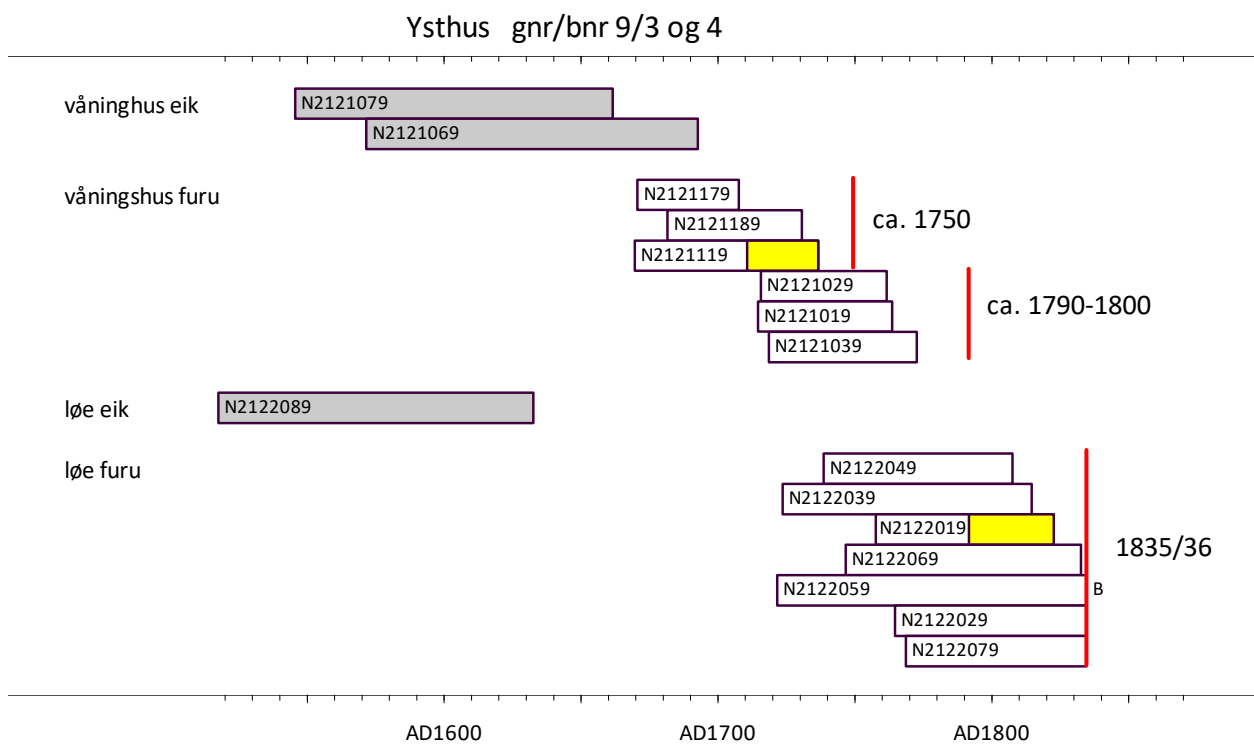
Som nævnt i indledningen ville vi forsøge på at dokumentere, at et udvalg af gamle tømmerbygninger var blevet flyttet til Hidra, derfor blev arbejdet med at udtage prøver igangsat. Efterhånden inddrog vi også bygninger i undersøgelsen, som efter traditionen skulle være meget gamle. Og pludselig sad vi med en liste på over 40 objekter!

Når vores hold ser på en bygning med henblik på at udtage prøver, er det først og fremmest konstruktionen, der bliver gennemgået. Findes der en eller to tømmerkerne(r)? Hvilken del af bygningen kan være den ældste? Foreligger der muligvis flere byggefaser? Er der foretaget om- eller tilbygninger (som f.eks. i figur 3)? Er der genanvendt tømmer? Form og tildannelse af de anvendte tømmerstykker samt lafteform kommenteres for at få et indtryk af alderen på den udvalgte bygning. Alt dette suppleres med arkivalske undersøgelser, hvis det er muligt.

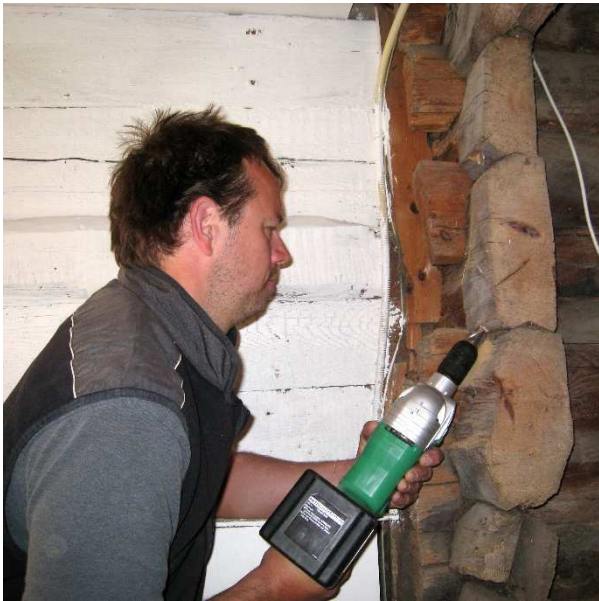
Nogle gange bliver det hurtigt klart, at der må være flere byggefaser. Der er eksempler, hvor man kan se en munter blanding af forskellige former af tømmerstokke (billede 2 og figur 4). Tit er det en udfordring at kunne få adgang til tømmeret. I løbet af årene har vi demonteret – og selvfølgelig anbragt igen - rigtig mange døre- og vindueskarme (billede 3 og 4) og dele af den udvendige beklædning af husene (billede 5). I enkelte tilfælde er undersøgelsen udsat, idet der senere skulle foretages en ombygning eller reparation i huset. Der er flere bygninger, der er udgået fra undersøgelsen, fordi vi ikke kunne komme til på grund af paneler, tapeter og lignende. Det sker også, at der ud fra antikvariske hensyn må undlades at udtage en prøve.

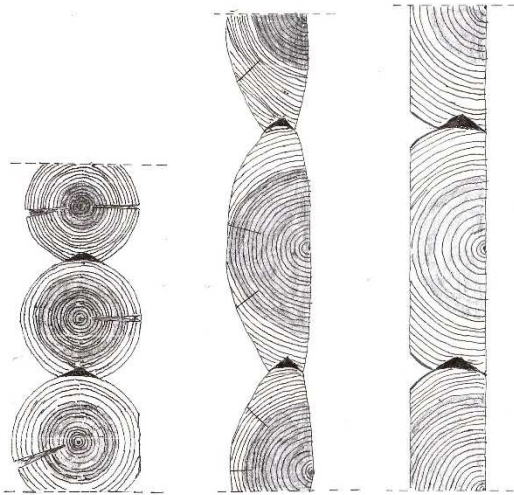
Figur 3: Dateringsdiagram som viser årringskurvernes indplacering på en tidsskala. Prøverne stammer fra våningshuset fra Festevoll, Dalheim, gnr/bnr 12/11. Huset er formentlig opført ca. 1780, og udvidet kort efter 1830. Tilbygningen hører hermed under byggeboomet i 1830'erne. Tømmer markeret med * stammer fra tre forskellige bjælker, som formentlig kan tilbageføres til samme træ eller til træer, som har vokset tæt på hinanden under éns betingelser. Den gule signatur står for splintveddet, som er konstateret på prøven. Prøve N2290059 er udtaget som trekant, alle andre som skiver. Det er ikke altid muligt at se overgangen fra kerne- til splintved. Illustration: Nationalmuseet.

Figur 5: Dateringsdiagram som viser årringskurvernes indplacering på en tidsskala. Prøverne stammer fra våningshus og løe, Ysthus gnr/bnr 9/3 og 4. Huset er opført i 1750'erne og ombygget 40-50 år senere. Ved de to prøver af egetømmer (grå signatur) drejer det sig formentlig om genanvendt skibstømmer. Begge er fra træer, der er fældet i begyndelsen af 1700-tallet. Løe er formentlig opført 1835-36. I løe sidder der et stykke genanvendt skibstømmer af et egetræ, som er fældet i midten af 1600-tallet (grå signatur). Den gule signatur står for splintveddet, som er konstateret på prøven. Det er ikke altid muligt at bestemme overgangen fra kerne- til splintved. B betyder, at den sidst dannede årring under barken er bevaret. Illustration: Nationalmuseet.

Billede 2: Ysthus, gnr/bnr 9/3 og 4, våningshus. Christoffer Christensen tager en boreprøve ved hjælp af et hulbor. I denne bygning, og den tilhørende økonomibygning (løe), findes alle forskellige slags former af tømmer, oven i købet træ af egetræ. Materialet indeholder ikke særlig mange årringe og delvis også reaktionsved, som f.eks. opstår, når træet vokset på ujævnt terræn. Se også dateringsdiagram i figur 5. Foto: Inger Vågen.

Figur 4: Forskellige former af tømmer, som foreligger på Hidra. Rundtømmer til venstre og to slags halvtømmer i midten og til højre. Halvtømmeret yderst til højre har vi fundet mange af under vores feltarbejde i Hidra. Denne form stammer formentlig fra færdighusproduktionen/typehuse, og plejer at være under 10 cm tykke (billede 11, tømmer fra våningshus fra Eie, gnr/bnr 19/71). Formen i midten kan have større dimensioner, som f.eks. ved våningshuset fra Nedre Urstad, Linnerhaugen (Lindehaug), gnr/bnr 21/1 (billede 4), hvor tømmeret er ca. 15 cm tykt. De to tømmer typer til venstre er forarbejdet med økse og bliver vurderet til at være ældre end den til højre. Tegning: Helge Paulsen.

Billede 3: Våningshus fra Vestre Fidja, Tuna (Nygård), bnr/gnr 11/6, hvor vinduesrammen i første etage er blevet fjernet. Christoffer Christensen forbereder udtagning af prøver af rundstokkene i form af skiver. Materialet er i en dårlig bevaringstilstand, men det lykkedes at datere det til ca. 1760. Foto: Claudia Baittinger.

Billede 4: Nedre Urstad, Linnerhaugen (Lindehaug), gnr/bnr 21/1, våningshus. Dørkarmen i stuen er demonteret. Til syne kommer tømmer i form af halvtømmer (figur 4), som daterer til 1728. Foto: Claudia Baittinger.

Den traditionelle træart der anvendes som byggemateriale til tømmerhuse i Norge er - og har altid været - fyrretræ. I Setesdal står der den dag i dag huse, der er opført i middelalderen. Det ældste – indtil videre – er Haugenloftet i Åraksbø, hvor årringsundersøgelser viser, at det er bygget 1218. I Oslo foretages der omfattende arkæologiske undersøgelser i Gammelbyen og her vælter det bogstavelig talt frem med rester af laftebyggede huse, og årringene viser, at de stammer fra årtierne omkring 1200 (Bonde 2015).

Som tidligere nævnt er der i enkelte dalstrøg på Agdersiden også indslag af egetræ. I forbindelse med vores undersøgelser i Hidra er der næsten kun udtaget prøver af fyrretræ, bortset fra nogle få stykker genanvendt tømmer i egetræ, hvor enkelte formentlig stammer fra skibshavarier.

Ikke alt tømmer egner sig til en dendrokronologisk undersøgelse. Prøvetagningen bygger næsten altid på et kompromis. Et helt tværsnit af tømmeret – en skive (billede 6 og 11) - ville være ideelt. Men ofte er det 'kun' muligt at udtage en boreprøve (billede 7) med et hulbor, eller at udsave små trekanter (billede 8 og 9) for enden af tømmerstokkene.

Der udtages altid så mange prøver som det er muligt og fornuftigt. En datering af én enkelt prøve giver ikke en sikker datering af et helt bygningsværk, det være sig kirke, hus, borg, skib o.l. Der skal også tages højde for eventuelt genbrug af tømmer (billede 10), reparationer, byggefaser og lignende. Har man mange prøver fra den samme konstruktion, og den dendrokronologiske undersøgelse viser, at de stammer fra træer, der er fældet på samme tidspunkt, er der stor sandsynlighed for, at træerne er fældet ad hoc og anvendt med det samme.

Det næste spørgsmål er: *Hvor mange årringe indeholder prøven? Er der nok til en dendrokronologisk undersøgelse?* Tit kan dette ikke afgøres i forvejen, og skuffelsen er stor, når der dukker en borekerne op med kun 30 årringe. Det sker også, at en boreprøve falder fra hinanden og består af mange små stykker, som ikke kan sættes sammen. Normalt skal prøven helst indeholde ca. 100 årringe, helst mange flere. Antallet af årringe har stor betydning for, at der kan fremkomme en datering. I nærværende undersøgelse er der dog eksempler på, at prøver med langt færre årringe er dateret, helt ned til 30 årringe. I sådanne tilfælde er det muligt fordi der er andre prøver fra samme byggefase at sammenligne med.

Ikke alle prøver lader sig datere. Træerne skal, som nævnt tidligere, have vokset under ens betingelser. Voksesteder kan være forskellige og/eller træerne kan have været udsat for insektangreb eller forstlig pleje, og endelig skal der som sagt være nok årringe bevaret i den udtagne prøve. Erfaringen viser, at ca. 20 % af de undersøgte prøver ikke lader sig datere.

Billede 5: Festevoll, stolpebua, gnr/bnr 12/81. Demontering af den udvendige beklædning. Helge Paulsen er ved at tage en prøve i form af en trekant ved hjælp af en multicutter (pil). Tømmeret daterer til ca. 1800. Foto: Claudia Baittinger.

Billede 6: Tværsnit af tømmerstok fra Reistad, Vågen (Havly), gnr/bnr 17/17, våningshus. Prøven, som er taget i form af en skive, er gjort klar til årringsmåling ved hjælp af slibning. Den højre del af prøven, med små huller efter insekter, er splintveddet. Prøven indeholder 60 årringe, og dækker tidsrummet 1693 til 1752. Scan: Nationalmuseet.

Billede 7: Boreprøve udtaget ved hjælp af et hulbor. Sådan ser en boreprøve ud, når den er præpareret og gjort klar til dendrokronologisk undersøgelse. Boreprøven har en diameter på ca. 7 mm. Det tilhørende borehuls diameter er på hhv. 12 og 16 mm, alt efter hvilken slags bor der bliver brugt. Til venstre ligger marven. Den højre del af prøven, med de små huller efter insekter, er splintveddet. Formentlig er Waldkante (den sidst dannede årring under barken) bevaret. Prøven stammer fra tømmer fra et våningshus på Våge (bnr/gnr 2/1 og 8). Den indeholder 76 årringe og dækker tidsrummet 1757 til 1832. Scan: Nationalmuseet.

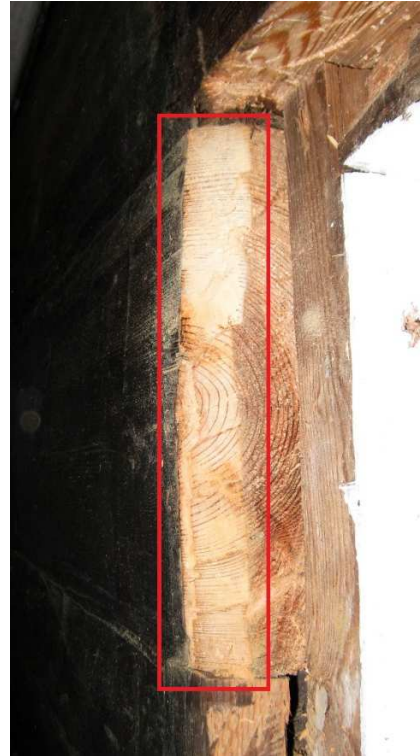

Billede 8: Prøver udtaget i form af trekanter fra Nedre Veisdal, Odden (Langenes), gnr/bnr 25/38 og 40, i våningshuset fra væggen mellem entré og spisestue. Tømmeret daterer til efter 1866. Foto: Claudia Baittinger.

Billede 11: Tømmer fra våningshus fra Eie, gnr/bnr 19/71. Prøverne i form af skiver indeholder 60-91 årringe og alle er dateret. Bygningen er opført 1828 eller få år senere. Ejeren, Hans Arne Johannessen, siger, at det ved bygningen drejer sig om et typehus fra Feda manufaktur. Dette dækker sig med vores iagttagelser mhp. tømmerform- og dimensioner (figur 4) og med resultaterne af de dendrokronologiske undersøgelser. Prøverne stammer fra en mindre ombygning i husets første etage. Foto: Orla Hylleberg Eriksen.

Billede 9: Prøvetagning i form af trekanter i en vinduesramme fra Langeland, gnr/bnr 28/4, 5 og 6. Langeland et typisk midtgangshus, som daterer til ca. 1835. På grund af en istandsættelse af huset har det været muligt at tage prøver fra begge tømmerkerner. Alle prøver kunne dateres. Materialet er dendrokronologisk set meget homogent. Det betyder, at årringskurverne passer fint sammen indbyrdes, også på tværs af de to tømmerkerner. Der er flere eksempler af tømmer, som stammer fra samme træ, som findes fordelt i den ene og i den anden tømmerkerne. Dette tyder på, at tømmeret stammer fra den samme 'charge'. En af ejerne, Karl Olav Jægtmes, siger, at han har hørt, at huset skulle være et færdighus fra Feda, som blev fragtet med båd fra Feda til Kvednhusviga (en bugt i nærheden af husene på Langeland) og derefter sat op på Langeland. Foto: Claudia Baittinger.

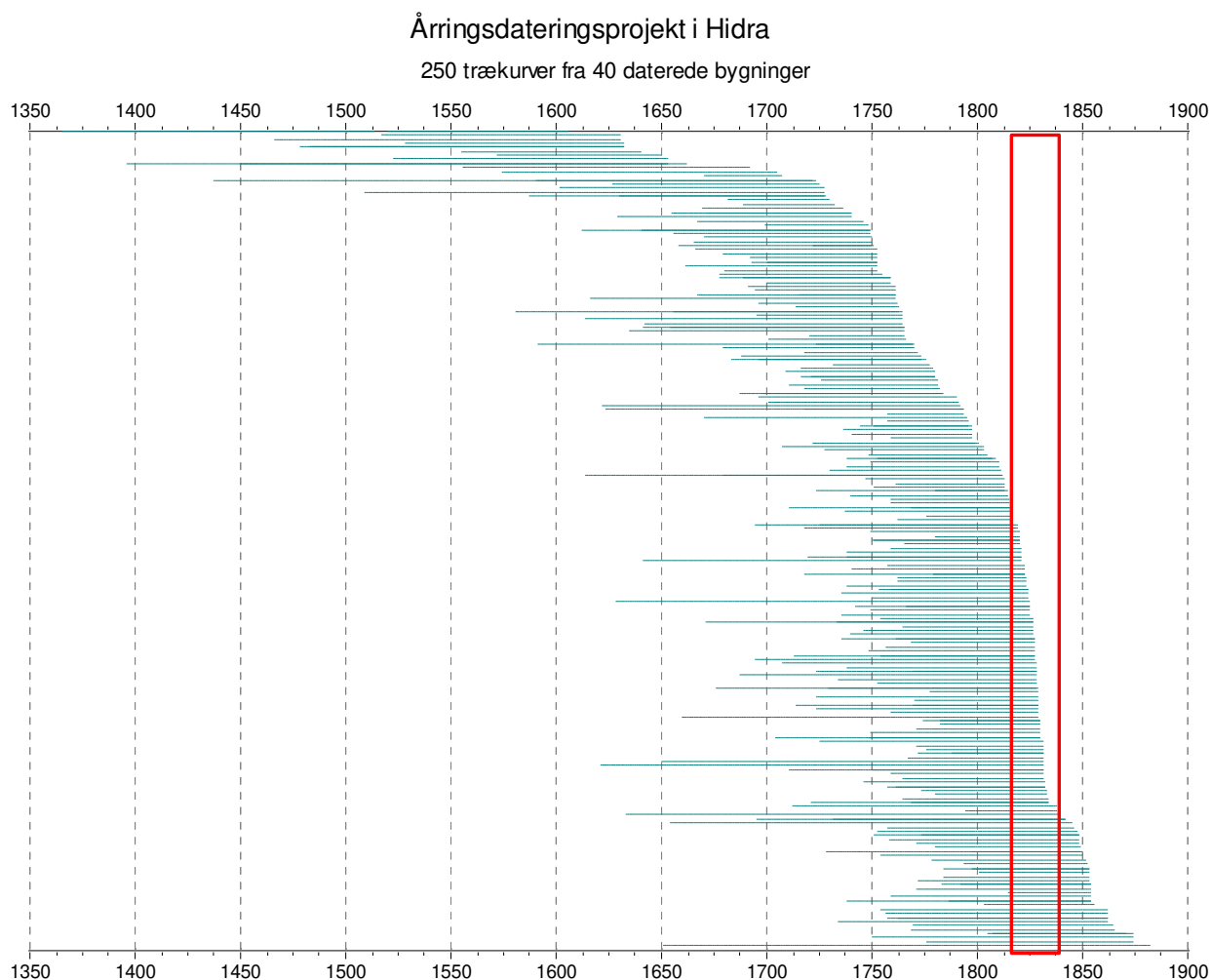
Billede 10: Løe fra Ysthus, gnr/bnr 9/3. Christoffer Christensen tager en boreprøve af et stykke genanvendt tømmer. Se også dateringsdiagram i figur 5. Foto: Inger Vågen.

Dendrokronologien giver os oplysning om hvornår træet, som det undersøgte stykke tømmer stammer fra, er fældet. Spørgsmålet er så, hvornår er tømmeret anvendt. Alle undersøgelser viser, at vores forfædre har anvendt træet kort tid efter fældningen. Træ lader sig nemmest bearbejde med håndværktøj (økser, kiler mm) i frisk tilstand. Efter flere års udtørring bliver veddet hårdt, og der må ofte maskindrevet værktøj til for at skære det igennem. Spørgsmålet om lagring kan også besvares ud fra iagttagelser på de bevarede træstykker. Ved lagring af tømmer er det vigtigt at få fjernet bark og så vidt muligt undgå den yderste del (splinten), som er udsat for insekt- og rådangreb. Findes der derfor bark og intakt splintved i tømmerstokke o.l., tyder det på, at de ikke har ligget ret længe, før de blev anvendt. I Trøndelag er traditionen, at træerne fældes i begyndelsen af året - efter frosten - og tildannes med økser på to sider i løbet af foråret. Det tørres i løbet af sommeren. Om efteråret tømres huset, som færdiggøres året efter (Drange m.fl., 2011).

For at angive hvornår et træ er fældet, skal der helst være bark bevaret på tømmeret eller bast i det mindste. Er der bark eller bast tilstede findes træets sidst dannede årring lige under basten. Tømmeret i laftebyggede huse er som regel kraftig tildannet og mangler derfor næsten altid netop den sidst dannede årring, der kan være svær at identificere, hvis både bark og bast er fjernet. Er blot en del af splintveddet bevaret kan fældningstidspunktet indsnævres. I et normalt fuldvoksnet fyrretræ varierer antallet af årringe i splintveddet mellem ca. 40 og ca. 90. Ved en undersøgelse af en bygning, hvor mange stokke stammer fra træer, der alle er fældet på nogenlunde det samme tidspunkt er det muligt også at angive, hvornår bygningen kan være opført.

Årringsdateringsprojektet i Hidra

Fra 2011 til 2016 er der i alt udtaget prøver fra 42 bygninger, 27 våningshuse og 15 økonomibygninger (fjøs, løe, bryggerhus e.l.). Der er dateringer fra i alt 40 bygninger. Mere end 350 prøver af fyrretræ er undersøgt, af dem er 250 dateret (figur 2). Resultaterne giver et værdifuldt bidrag dels til Hidras bebyggelseshistorie og dels til dendrokronologiens udvikling i Vest-Agder. Der er udtaget prøver fra seks stykker egetømmer fra fire bygninger.

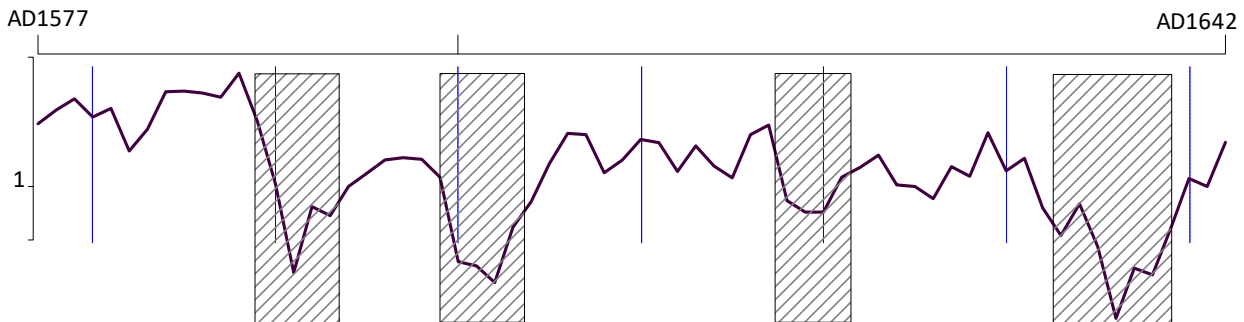
Figur 2: Samlet dateringsdiagram som viser alle de daterede fyrretræsprøvers indplacering på en tidsskala. Hver "streg" repræsenterer en årringskurve fra de inderste årringe til de yderste. Bemærk hvor mange prøver der stammer fra træer, der er fældet mellem 1820 og 1840 (markeret med den røde firkant). Illustration: Nationalmuseet.

Tømmer af egetræ

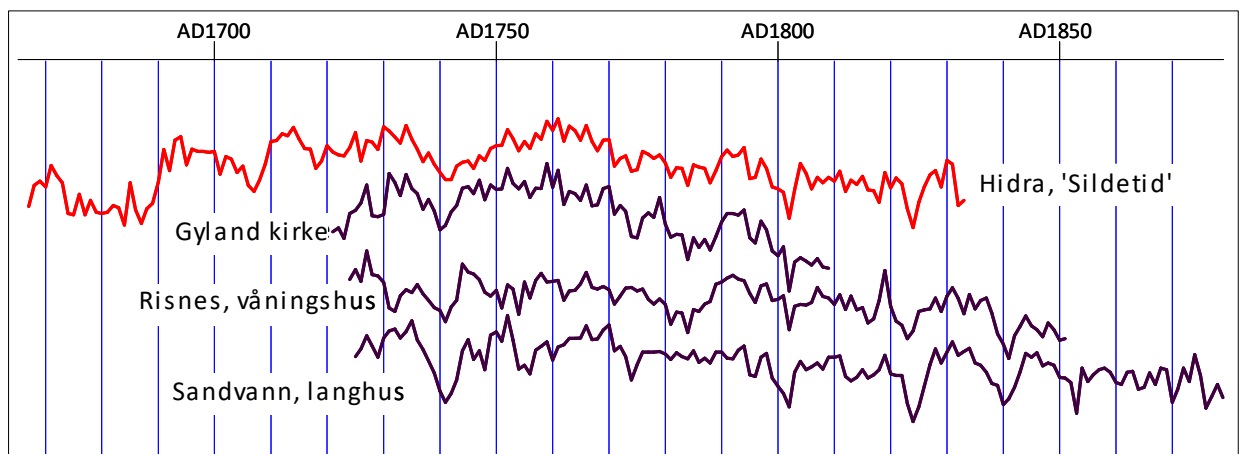
I Ysthus, gnr/bnr 9/3 og 4, i Kirkehavn er der udtaget i alt 25 prøver fra to bygninger – våningshus og økonomibygning (løe) - på samme ejendom: 17 fra beboelseshuset og otte fra løa (figur 5). Otte prøver fra våningshuset (billede 2) er dateret og viser, at bygningen sandsynligvis stammer fra 1750'erne, og at den er ombygget 40-50 år senere. To prøver er udtaget af egetømmer, og det drejer sig formentlig om genanvendt skibstømmer. Den ene er anvendt som vægstok, og den anden henlå på loftet. Begge er fra træer, der er fældet i begyndelsen af 1700-tallet, og begge stammer sandsynligvis fra et og samme fartøj; årringskurverne fra de to stykker passer fint sammen. Og årringskurverne passer ind på grundkurven for egetræ, som har vokset på Agdersiden. Det betyder, at de to tømmerstykker formentlig er vragester fra et norsk skib, der er havareret på Hidrakysten i begyndelsen af 1700-tallet.

Anderledes er det med løa i Ysthus; her viser prøverne, at bygningen er opført af tømmer, der stammer fra fyrretræer, der er fældet omkring 1834/35. Det betyder, at løa må være opført 1835-36. I en af væggene i løa sidder der et stykke genanvendt skibstømmer af eg, og den dendrokronologiske undersøgelse viser, at tømmeret stammer fra et egetræ, der er fældet i midten af 1600-tallet (billede 10 og figur 5). Undersøgelsen afslører endvidere, at træet må have vokset i Pommern i det nuværende Polen, idet årringskurven passer perfekt ind på grundkurven for egetræer, der har vokset i Pommern. Det genanvendte stykke egetømmeret stammer højst sandsynligt fra et fartøj, der havarerede ved Hidra. Hvornår? Det er svært at sige. Da ulykken skete, kan det jo have været et helt nyt skib og ikke et gammelt og udtjent fartøj. Et træs kbs funktionstid var i historisk tid mellem 30 og 90 år, alt efter hvad det blev brugt til. Er vi i 1700-tallet kan funktionstiden være meget kort. En enkelt rejse til Fjernøsten (Kina) og skibet var modent til ophugning.

I et våningshus på Vestre Fidja, Tuna (Nygård), gnr/bnr 11/6, findes der i nordvæggen (billede 3) et stykke genanvendt egetømmer, som stammer fra et træ, der er fældet *efter* 1650, samt at træet sandsynligvis har vokset på Sørlandet (figur 6). Årringene i fyrretræstømmeret i bygningen viser, at bygningen sandsynligvis er opført i 2. halvdel af 1700-tallet.

Figur 6: Årringskurve af en formentlig genanvendt rundstok af egetræ fra våningshuset fra Vestre Fidja, Tuna (Nygård), bnr/gnr 11/6 (billede 3). De skraverede firkanter viser hvor der er 'bånd' af smalle årringe, som muligvis kan tilbageføres til stuning af træet med henblik på løvfoder. Prøven indeholder kun 66 årringe, men det lykkedes alligevel at datere den. Årringskurven dækker perioden fra 1577 til 1642. Der er ingen splintved bevaret på prøven. Korrigeres der for manglende årringe i splintveddet kan det beregnes, at prøven stammer fra et træ der er fældet efter 1650. Illustration: Nationalmuseet.

Figur 7: Diagram over korrelationer mellem materialet fra udvalgte bygninger fra de indre bygder i Vest-Agder og bygninger fra Hidra, som daterer til den "Den store sildetiden". Den røde kurve viser de samlede årringskurver fra lokaliteter i Hidra, som indeholder træer, som er fældet i 1820'erne og 1830'erne. De sorte kurver står for: Gyland kirke, som indeholder tømmer, som er fældet i vintersæsonen 1810/11, et langhus fra Sandvann, hvor den yngste del stammer fra ca. 1880 (begge Flekkefjord kommune) og et våningshus fra Risnes, med tømmer fra vinter 1851/52 (Kvinesdal kommune). De tre kurve passer sammen indbyrdes (optisk og statistisk), og korrelerer med kurven, som repræsenterer 'sildetiden' på Hidra. Illustration: Nationalmuseet.

Hvor gamle er de undersøgte bygninger?

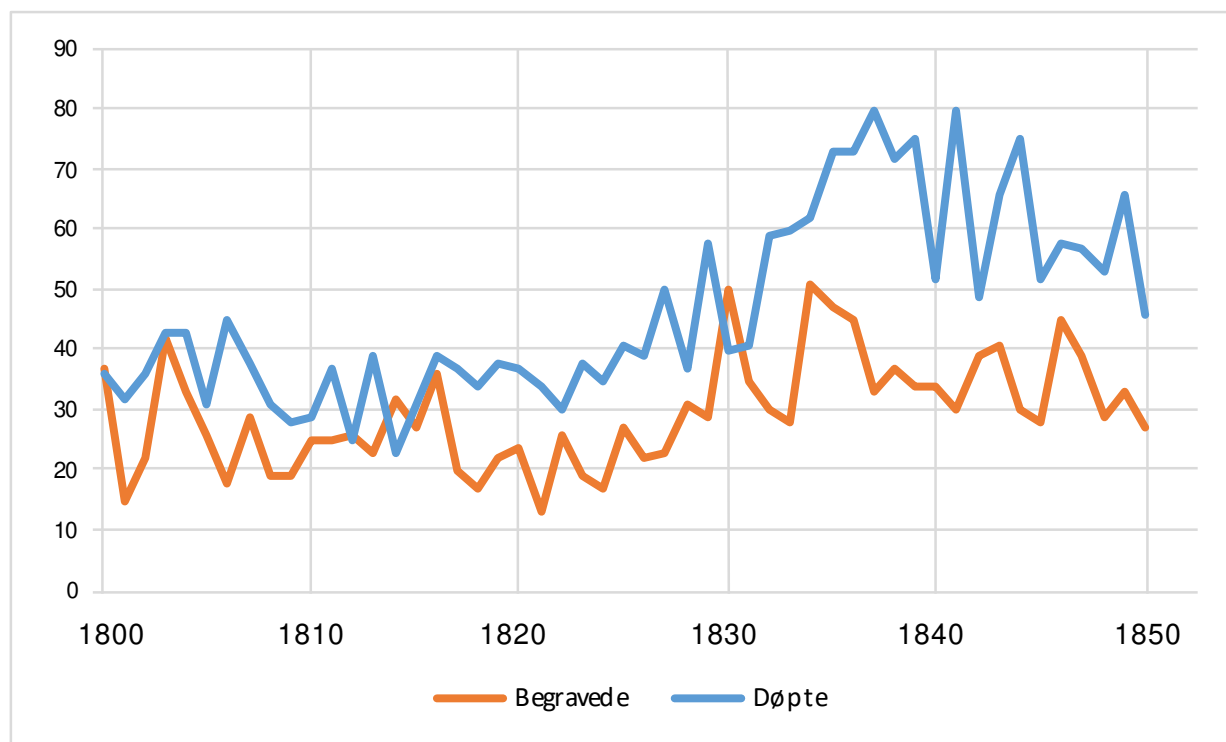
Selvom traditionen hævder, at en bygning er rigtig gammel, er det dog ikke særlig mange, der lever op til fortællingen. Af de huse, der er udtaget prøver fra, viser undersøgelsen, at kun 15 indeholder tømmer, som stammer fra træer, der er fældet før 1800. Den dendrokronologiske undersøgelse viser, at ca. 20 bygninger er opført af tømmer, der stammer fra træer, som er fældet i 1820-30'erne.

Den ældre løe fra Krågedal, gnr/bnr 8/1, ser ud til at være det ældste, der er undersøgt. Undersøgelsen viser, at prøver fra tre af de fem daterede vægstokke stammer fra træer, der er fældet i sommersæsonen 1633. Vi kan gå ud fra, at træerne er blevet forarbejdet kort tid efter fældningen. Det betyder, løa kan være opført i samme år. Det ser ud til, at et fjøs fra Vestre Fidja, Tuna (Nygård), gnr/bnr 11/6, der er blevet revet, er den yngste bygning, der er undersøgt. Prøver fra fem vægstokke afslører, at bygningen formentlig er opført ca. 1890. Den yngste stående bygning er et våningshus fra Nedre Veisdal, Odden (Langenes), gnr/bnr 35/38 og 40. Prøver fra syv vægstokke viser, at de stammer fra træer, som er fældet kort tid efter 1866, og at bygningen formentlig er opført ca. 1870. En overligger over et ildsted i kælderens fra Øvre Urstad, Atlaksågeren (Vestvold), gnr/bnr 22/12, som stammer fra et træ, som er fældet i vintersæsonen 1871/72, er efter vores mening ikke nok til at datere våningshuset. Her var det desværre ikke muligt at udtage prøver fra tømmerkernen selv.

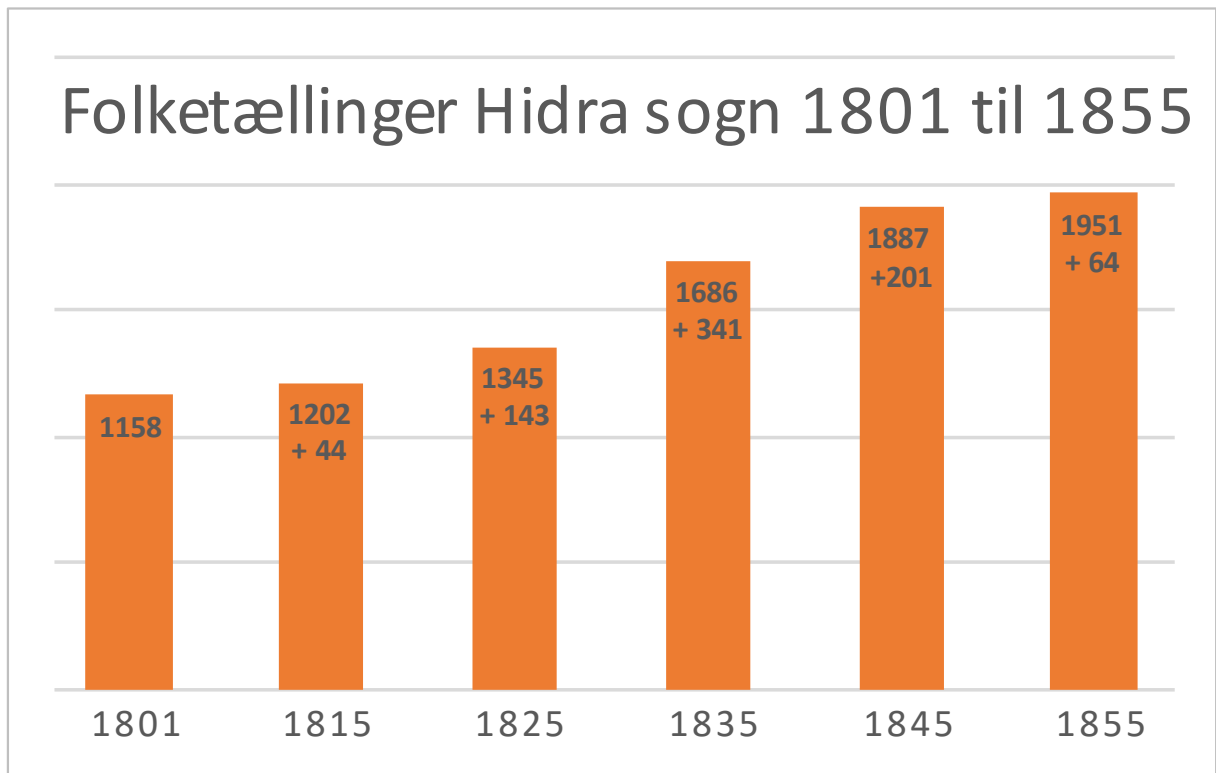
Godt halvdelen af de daterede bygninger dateres til 1820'erne og 1830'erne (tabel 1 og figur 2). Vi kan tale om et sandt byggeboom. Tidsrummet falder sammen med 'det store sildefisket', som må have dannet grundlaget for en voldsom økonomisk ekspansion. Ifølge Christiansands Adresse Contours Efterretninger den 30. januar 1833 skal der *på én enkelt dag dette året have været hen imod 1000 både og 2-300 garn i søen omkring Hidra*. Fiskeriet var ikke kun til selvforsyning; fangsterne var så store, at der blev grundlag for et større salg af fisk, som suppleret med hummerfangst, dannede basis for et skifte fra naturalieøkonomi til en udbredt pengeøkonomi. Fortjenesten må have dannet grundlag for, at gamle våningshuse blev revet ned og nye rejst. Af de 16 våningshuse, som dateres til denne periode, er ca. halvdelen nybyggede huse på gamle tomter, mens den anden halvdel er bygget af familier i etableringsfasen. Kun et er bygget af en familie, som kom udefra.

Opgangstiden i distriktet er også bekræftet af sorenskriver Garmann i Flekkefjord (Seland 1983). *Fra 1826, som var den tiden det store vårsildfisket begyndte, oplevede innbyggerne i Flekkefjord skriverdømme økonomisk fremgang*, skriver Garmann. Af amtmannsberetningen for 1835 (Schouboe 1836) går det imidlertid frem, at sildearbejderne fra andre kanter af distriktet kun var "arbejdsvandrere", som midlertidig var bosat i Hidra herred. Men folketallet steg generelt i denne periode (figur 8 og 9), og velstanden gjorde det muligt at købe nye og præfabrikerede huse, først og fremmest beboelseshuse.

I løbet af 1850'erne stilner nybyggeriet af efter at sildefiskeriet var gået voldsomt tilbage efter ca. 1840.

Figur 8: Diagram over personer, som blev døbt og begravet i Hidra herred i tidsrummet 1800 til 1850. Et tydeligt 'babyboom' kan ses fra midten af 1830'erne. I årene 1837 og 1841 er der blevet døbt 80 børn.

Figur 9: Folketællinger i Hidra sogn fra 1801 til 1855. Befolkningen stiger med 341 personer fra 1825 til 1835. En del af forklaringen kan være en høj fødselsrate samtidig med en lav børnedødelighed (figur 8). Om befolkningsøgningen skyldes tilvandring til Hidra kan være svært at afgøre; som man kan læse i Amtmannsberetningen for 1835 for Lister og Mandals Amt (Schouboe, 1836): Som bekendt er det kun faa Aar tilbage, at Sildefiskeriet, efter flere Aars Forløb, igjen begynte ved Hitterøe i Nærheden af Flekkefjord; saaledes var man ei heller forberedt paa Huuslye til de mangfoldige Mennesker som fiskeriet kaldte derhen, og Uvished om Fiskeriets Vedvaren afholder enhver privat Mand fra, ved Bygningers Opførelse at ophæve denne Mangel. Efter Beretningerne er Følgerne af denne Mangel endog skrækkelige; flere hundrede Mennesker, der ved Fiskeriet ere sysselsatte i den koldeste Aarstid, kunne, naar Dagarbeidet er endt, ikkun vanskeligen, ja endog aldeles ikke erholde Huuslye om Natten; hine ere sammenpressede i smaa og forpastede Rum, hvor de færreste have Plads at ligge paa; disse maa tilbringe Natten under aaben Himmel, naar de ikke ere saa heldige at kunne søge Skjul under en Baad eller et andet saadant misligt Tilflugssted».

Billede 12: Prøvetagning juni 2014. Vores sidste objekt sammen med Helge Paulsen, som i mellemtiden er gået på pension. Sjøbu fra Marstad, Innerstø, gnr/bnr 20/16 (omtalt under gnr/bnr. 19/1). Tømmeret, som indgår i bygningen, er fældet ca. 1856. Fra venstre: Christoffer Christensen, Claudia Baittinger, Helge Paulsen. Foto: Inger Vågen.

Præfabrikerede huse og 'det store sildefisket'

Hvor kom de nye huse fra? De store skovressourcer som tidligere fandtes på øerne i den sørlandske skærgård var fuldstændig udnyttet og stort set væk. Siden begyndelsen af 1700-tallet havde der været tømmerdrift langs Fedavassdraget. Hvor elven løber ud i fjorden, havde flere savværk tilladelse til at producere planker og bord med salg for øje, hvoraf en god del blev solgt til udenlandske købmænd. Arbejdet med at forædle træstammer er også et væsentligt bidrag til den økonomiske fremgang i området. En ren sidegevinst er, at der udover produktionen af bord også blev fremstillet mindre færdighuse, som blev solgt videre til de dengang skovløse områder længere ud mod havet. I begyndelsen af 1800-tallet udviklede man et standardhus til sørlændingene – et midtgangshus (se I. O. Iversens artikkel "Byggeskikk på Hidra i første halvdel av 1800-tallet" i indledningen til herværende bind af Bygdebok for Hidra).

En stor del af husene på Hidra, hvor den dendrokronologiske undersøgelse viser, at de er opført af tømmer, som stammer fra træer, der er fældet i 1820'erne og 1830'erne, hører sikkert til disse færdigfremstillede huse fra Feda og andre sagbruk.

Margit Løyland (1999) skriver: *Tømmerhusene var ikke bare bygd for å romme [...] fedafolk. De ble i stor grad solgt ut av bygda. Tømmer fra Gyland og sagbruksdrifta på Birkeland og Sande gjorde det mulig å tjene penger på å bygge opp mindre hus. De ble så tatt ned igjen og solgt videre, først og fremst til de skogløse kystbygdene på listalandet. Denne ferdighusproduksjonen hadde solide tradisjoner tilbake til 1700-tallet. I 1787 skrev amtmann Holm i Topografisk Journal at "Almuen i Fedde sogn nærer sig og ved at bygge Huse, som de opsatte og sælge til de andre Sogne."*

Hvor kom tømmeret fra?

Dendrokronologiske undersøgelser i Agderfylkerne viser, at fyrretrær med en egenalder på mere end 200 år stort set har været forsvundet fra regionen siden midten af 1700-tallet som følge af skovhugst. Af det daterede materiale i denne undersøgelse er der kun syv prøver, som indeholder flere end 200 årringe. Den længste årringssekvens, som foreligger, er på 286 år og dækker perioden fra 1437 til 1722. Det drejer sig om en formentlig genanvendt tømmerstok fra anden etage i bryggerhuset fra Vimmervåg, gnr/bnr 18/14. Karakteristisk for tømmeret fra Agderfylkerne fra 1800-tallet er hurtigt voksede træer, tit med under 100 årringe (billede 11).

Præcis dette 1800-tals-tømmer indgår i bygninger, som blev opført mens 'det store sildefisket' i årene 1826-1837 stod på. I det hele taget kan man beskrive materialet fra Hidra fra første halvdel af 1800-tallet som homogent. Både når man sammenligner årringskurverne indbyrdes og hvad der angår dets oprindelse (dendroproveniens).

Vi ved selvfølgelig ikke hvor tømmeret præcis kommer fra, men vi kan få en ide om det ved hjælp af materiale, som er blevet indsamlet og undersøgt tidligere (Baittinger & Bartholin 2010). Årringsdata fra bygninger fra 'sildetiden' korrelerer med data fra lokaliteter længere inde i landet. Det drejer sig f.eks. om Gyland kirke, et våningshus fra Risnes i Fjotland og et langhus fra Sandvann i Gyland (figur 7), som må have fået tømmer fra omtrent samme region. Altså omtrent samme oprindelse som materialet, som blev brugt til at fremstille færdighusene. Risnes ligger længst inde i landet (mindst fem mil).

Hidra kirke har ikke været genstand af vores undersøgelse, men i jubilæumsbogen 'Kirken ved havet' (Jakobsen 2004) kan vi læse følgende:

Tømmer til den nye kirken. Hovedleverandør av tømmer til den nye kirken var *Jesper Olsen Brulie (1805-77) fra Fjotland. Han var 15. april 1852 i Vågen og underskrev «med påholden penn» kontrakt om levering av tømmer til en pris av 278 spesidaler og 86 ort. Tømmeret skulle være vinterhugget og levert til Gusevik ved Øye i Kvinesdal. I Fjotlandsboka og Gards- og ættesoge fra Fjotland kan vi lese at de som kjøpte gården Galdal i 1851, solgte skogen til Jesper Brulie og fem andre, som deretter solgte tømmeret til Hidra kirke.*

Tor Norås, Fjotland, forteller at han var på en leir på Hidra i 1946, og da møtte han en dame fra Fjotland, Siri Valdro, i kirken. Hun var den gang 82 år, og tok turen til Hidra kirke fordi hun hadde hørt fortalt at tømmeret til kirken var kommet fra heimegården hennes, Valdro. Laurids Eriksson kunne også berette om en kone i Fjotland som ennå levde i hans tid, og som kunne påvise «stuer i skog, hvor det grove kirketømmer var hugget». Det var også andre leverandører av tømmer. I juni 1852 ble det inngått avtale med Samuel Clausen Øie, Reier T. Hompland og Sigbjørn Helle (ordfører i Fjotland).

Tobias Osmundsen Gusevig mottok 2 spesidaler, 1 ort og 12 skillig for bryggeleie i Gusevik. Utbetalinger til tømmerleverandørene i Kvinesdal og Fjotland skulle skje gjennom poståpner Samuel Simonsen på Feda.

Folk fra Hidra reiste til Feda og Øye for å motta og måle tømmer. Turene varte som regel 3-4 dager. I november 1852 var Hans M. Hansen Kvelland og Andreas J. Andersen Fidsel på Feda og målte tømmer. I april 1853 var H.M. Kvelland på ny Kvinesdal-tur sammen med Andreas Daland. Og i mai og juli samme år var både Fidsel, Kvelland og Daland av sted for å måle opp og motta tømmer, planker og bord.

Alle måtte være med på dette arbeidet. Fra kirkebakken ble allmuen i juni 1852 «tilsagt at hente Tømmeret og bringe det til Kirkehavn saaledes at hver gardbruker bliver at hente 1 Tytt Tømmerstokker, saaledes fordelt i forhold til Tømmerets Lengde og at 4 pligtarbeidere legge seg sammen ligesa medbringe Baad til Berging.»

Vi kan ikke komme så tæt på tømmerets voksested, som i denne her meget fine beskrivelse. Det ville kræve, at vi havde adgang til årringe fra ca. 10-12 levende træer fra en bestemt skov, som spirede for 300 år siden. Det er svært at finde fyrretrær, som er så gamle.

Tømmeret blev dengang forarbejdet i de forskellige savværker. Bruili, Galdal og Valdros i Fjotland, som ligger syd for Risnes, og regionen rund omkring har helt sikkert været en del af arealet, hvor der er blevet hugget tømmer i første halvdel af 1800-tallet, og det dækker sig med vores iagttagelser.

Lidt om rapporterne udfærdiget på Nationalmuseet i København

For de undersøgte bygninger foreligger der rapporter (tabel 1), som omfatter alle undersøgte prøver (daterede og udatede). Der gives en summarisk redegørelse, efterfulgt af en kort karakteristik af hver enkelt prøve. Ved daterede prøver oplyses den periode, som de bevarede årringe dækker, udtrykt ved de kalenderår, hvor den ældste og den yngste bevarede årring er dannet, samt fældningstidspunktet for træet, hvorfra prøven stammer. Hvis der er bark bevaret på prøven, eller hvis det er muligt, at fastslå om barkringen er bevaret, er det endvidere angivet, om træet er fældet om vinteren eller om sommeren.

Henvisning til rapporter, kort og databaser

Database over dendrokronologiske undersøgelser foretaget på Nationalmuseet: www.arkaeologi.dk/dendro

Kort over dendrokronologiske undersøgelser i Agderfylkerne:

<http://vaf.maps.arcgis.com>, under *Dendrokronologi på Agder*. Herfra kan også rapporterne nedlastes. Kortlægningen af bygninger fra Hidra-projektet er under revision.

Rapporter over dendrokronologiske undersøgelser foretaget på Nationalmuseet:

www.nnuweb.dk, under *Dendrokronologi, Rapporter*.

www.natmus.dk, søg på *Dendrokronologi, dendrokronologisk rapportoversigt*.

Dansk-norsk ordliste

Borekerne: borekjerne, en treprøve som er boret ut av tømmeret.

Eg, egetræ: eik, eiketre.

Forstlig pleie: skogpleie, skogskjøtsel.

Fyr, fyrretræ: furu, furutre.

Genanvendt: gjenbrukt.

Hold: gruppe, team.

Kort: kart.

Kælder: kjeller.

Løvfoder: løvfôr, lauvfôr.

Otte: åtte.

Savværk: sagbruk.

Skov: skog.

Splint, splintved: yteved, geite.

Styning: styving (beskjæring av greiner fra løvtrær, der greinene ble brukt til fôr).

Tømmerkerne: tømmerkjerne, en laftet konstruksjon av tømmerstokker som danner kjernen i en bygning.

Veddet: veden.

Taksigelser

Vi er meget taknemmelige for, at vores ønske om at få husene dateret blev muligt. Det er en stor berigelse for bygdeboken, og det kunne aldrig have været gennemført, hvis Flekkefjord Historielag selv skulle finansiere projektet. Der skal derfor lyde en stor tak til Vest-Agder fylkeskommune, særlig Fylkeskonservator Yvonne Fernmar Willumsen, tidligere Fylkeskonservator Frans-Arne Hedlund Stylegar, bygningsvernkonsulent Christoffer S. Christensen og GIS-koordinator Øystein Bujordet. Vi takker også Karl Olav Jægtnes for assistance, Jan Helge Trelsgård (forfatter af bygdebogen) for værdifuld hjælp og information, og de mange husejere som gav os lov til at komme ind i deres huse.

Henvisninger

Baittinger C. og Bartholin T. 2010. Sammenfatning af rapporter over dendrokronologiske undersøgelser af tømmer fra bygninger i Vest-Agder fylkeskommune, Norge. Undersøgelser udført af Thomas Bartholin 2000-2010. NNUrapport 5, 2010. Nationalmuseet.

Bonde N. 2015. Dendrokronologisk undersøgelse af prøver udtaget fra tømmer fundet ved arkæologiske udgravninger i Oslo, Bispegata 12 (Clemens' gate). NNU rapport 57, 2015.

Christiansands Adresse Contours Efterretninger, Nr. 9, 30. januar 1833.

Drange T., Aanensen H.O. og Brønne J. 2011. Gamle trehus. 3. udgave. Gyldendal.

Iversen I.O. 2019. Byggeskikk på Hidra i første halvdel av 1800-tallet. I: Trelsgård J.H. Bygdebok for Hidra herred. Gård og slekt. Bind 3. Flekkefjord Historielag.

Jakobsen, S. 2004. Hidra kirke fra reformasjonen til 1854. I: Vågen I., red. Kirken ved havet. Fra Hidra kirkes historie. Hidra menighet.

Løyland M. 1999. Fjordfolk. Fedas historie fra de eldste tider og fram til 1963. Kvinesdal kommune.

Schouboe, O.B. de. 1836. Amtmannsberetning for 1835, Lister og Mandals Amt, datert 6. februar 1836.

Seland, J. 1983. Bygdebok for Nes herred. Kulturhistorie. Bind 3. Nes bygdeboknemnd.

Tabel 1. Dendrokronologisk projekt Hidra								
Navn	Art og del af bygning	Gnr./bnr.	Bnr. i bygdebok	Datering	NM j.nr.	NM rap. nr.	Prøver undersøgt	Prøver dateret
Våge	bryggerhus	2/1 og 8	1	ca. 1835	A9201	16, 2013	9	8
Våge	uthus	2/1 og 8	1	ikke dateret	A9201	16, 2013	1	0
Våge, Lågåsen	uthus	2/37	4 og 37	ca. 1835	A9079	27, 2011	4	3
Våge, Lågåsen	våningshus #	2/37	4 og 37	efter 1830	A9079	1, 2014	10	6
Krågedal	nyere løe #	8/1	1	efter 1817	A9258	4, 2014	10	3
Krågedal	eldre løe	8/1	1	1633	A9260	5, 2014	11	6
Krågedal	våningshus	8/1	1	ca. 1805	A9260	39, 2014	6	5
Ysthus	våningshus*	9/3	3 og 4	ca. 1750	A9080	12, 2012	15 (2)	6 (2)
Ysthus	løe*	9/3	3 og 4	1835/36	A9080	12, 2012	7 (1)	7 (1)
Austre Fidja, Ebeneser	våningshus #	10/12	12	1832	A9203	18, 2013	8	7
Vestre Fidja, Jentehuset	våningshus	11/56	56	ca. 1855	A9164	1, 2013	12	11
Festevoll, Dalheim	våningshus, tømmerkerne	12/11	11	ca. 1780	A9132	20, 2012	5	5
Festevoll, Dalheim	våningshus, tilbyg	12/11	11	1830	A9132	20, 2012	3	3
Festevoll, Krågedalsbua	sjøbu #	12/73	Omtalt under bnr. 11	efter 1782	A9270	13, 2014	7	2
Kåda	fjøs #	15/1	1	ca. 1785	A9068	9, 2013	4	3
Kåda (tidl. bnr. 5)	våningshus #?	15/34	5 og 34	ca. 1765	A9067	23, 2011	9	8
Kåda, Jaktevik	våningshus #?	15/34	13	ca. 1860	A9350	50, 2016	6	6
Omland (Mørli)	våningshus, loftsrør	16/7	7	ca. 1800	A9349	51, 2016	8	6
Omland (Mørli)	våningshus, 1. etage #	16/7	7	efter 1828	A9349	51, 2016	4	3
Omland (Solplassen)	våningshus	16/15	3 og 15	1766	A9341	28, 2015	13	10
Reistad, Vågen (Havly)	våningshus	17/17	17	efter 1752	A9225	35, 2013	4	3
Reistad, Vågen (Havly)	våningshus	17/17	17	efter 1821	A9225	35, 2013	4	2
Vimmervåg	bryggerhus	18/14	3 og 14	ca. 1780	A9159	21, 2013	10	8
Marstad, Innerstø	sjøbu #	20/16	Omtalt under gnr. 19 bnr. 1	ca. 1856	A9348	92, 2016	11	11
Øvre Urstad, Atlaksågeren (Vestvold)	våningshus #?, overligger over ildsted i kælder	22/12	3 og 12	1871/72	A9235	50, 2013	2	1
Hummerås, Bakken i Rasvåg (lærerboligen)	våningshus #?	26/93	93	ca. 1835	A9152	19, 2012	5	4
Hummerås, Båstøbakken i Rasvåg (Solglytt)	våningshus #	26/145	145	ca. 1740	A9464	5, 2018	2	2
Hummerås, Båstøbakken i Rasvåg (Solglytt)	våningshus #	26/145	145	ca. 1790	A9464	5, 2018	3	3

DENDROKRONOLOGI I HIDRA HERRED

Navn	Art og del af bygning	Gnr./bnr.	Bnr. i bygdebok	Datering	NM j.nr.	NM rap. nr.	Prøver undersøgt	Prøver dateret
Hummerås	våningshus #	26/199	16 og 199	efter 1821	A9153	49, 2012	6	5
Hummerås, Bakken i Rasvåg (Solheim)	våningshus #	26/253	253	ca. 1830	A9210	32, 2013 og 89, 2016	11	9
Langeland	våningshus	28/4, 5 og 6	4, 5 og 6	ca. 1835	A9345	12, 2018	20	20
Skarpenes, "Der nere"	våningshus	58/2	2	ca. 1830	A9066	21, 2011	8	6
Omland	uthus	16/19	8 og 19	efter 1752	A9087	1, 2012	14	8
Omland	våningshus	16/19	8 og 19	efter 1771	A9087	67, 2014	11	6
Vestre Fidja, Sandgård	våningshus	11/4	4	efter 1825	A9206	22, 2013	5	4
Vestre Fidja, Sandgård	bryggerhus*	11/4	4	ikke dateret	A9206	22, 2013	0 (2)	0 (0)
Nedre Veisdal, Slådel (Fagerheim)	bådhus	25/4	4 og 5	efter 1830	A9126	11, 2012	8	3
Nedre Veisdal, Slådel (Fagerheim)	våningshus #	25/4	4 og 5	efter 1829	A9126	11, 2012	3	2
Nedre Veisdal, Odden (Langenes)	våningshus #	25/38 og 40	38 og 40	ca. 1870	A9463	88, 2016	8	7
Vestre Fidja, Tuna (Nygård)	våningshus, 1. etage*	11/6	14	ca. 1760	A9263	44, 2014	3 (1)	3 (1)
Vestre Fidja, Tuna (Nygård)	våningshus, 2. etage	11/6	14	efter 1839	A9263	9, 2014	3	3
Vestre Fidja, Tuna (Nygård)	fjøs (revet)	11/ 6 (14)	6 (14)	ca. 1890	A9264	10, 2014	10	8
Festevoll	stolpebua	12/81	12 og 81	ca. 1800	A9190	10, 2013	7	7
Nedre Urstad, Linnerhaugen (Lindehaug)	våningshus	21/1	1	1728	A9147	42, 2012	6	6
Festevoll, Tapphus (Vestborg)	våningshus	12/42	43	efter 1830	A9267	12, 2014	17	8
Eie	våningshus, svalegang, 2. etage	19/81	2 og 81	ca. 1710	A9431	58, 2016	7	6
Eie	våningshus, 1. etage	19/81	2 og 81	1832	A9431	58, 2016	8	6
Eie	våningshus, loftsbjælker 2. etage	19/81	2 og 81	efter 1850	A9431	58, 2016	2	2
Eie	våningshus	19/71	11 og 71	1828	A9462	91, 2016	7	7

Tabel 1: Liste over undersøgte bygninger med gård- og brugsnumre, datering og Nationalmuseets journal- og rapportnumre. Kolonne tre (Gnr./bnr) viser gård- og brugsnumre per januar 2019. Den følgende kolonne viser gård- og brugsnumre, som er brugt i bygdeboken. Nogle bygninger optræder med to eller tre forskellige dateringer (markeret lyseblåt). Dette skyldes, at der er konstateret udvidelser, tilbyg eller at det er meget tydeligt genbrug. Den ældre datering viser materiale, som er blevet genbrugt ved opførelsen af bygningen, som selvfølgelig kan stamme fra andre gårde eller brug. F.eks. ved Hummerås, Båstøbakken i Rasvåg (Solglytt), gnr/bnr 26/145, sidder der tømmer fra hhv. ca. 1740 og 1790 i samme væg. Den lyserøde markering viser bygninger eller bygningsdele, som er efter vores skøn opført eller udvidet i løbet af 'det store sildefiske'. De sidste to kolonner viser antallet af daterede og udaterede fyrretræsprøver. Ved bygninger, som ud over fyrretræ, også indeholder tømmer af egetræ (markeret med *) står disse i parentes. Se også afsnit 'Tømmer af egetræ'. Bygninger, som efter traditionen skulle være flyttet, er markeret med #. Bygninger hvor denne tradition er usikker, markeres med #?.